

ห้องสมุดมีชีวิต : สืบไปด้วยเงิน

(Living Library Depends on Money)

วราพจน์ วีรพลิน*

ปัจจุบันห้องสมุดต่าง ๆ ในทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน หรือห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ต่างกระตือรือร้นที่จะพัฒนาห้องสมุดของตนเอง โดยหารูปแบบที่เหมาะสมที่จะจูงใจผู้ใช้บริการซึ่งเปรียบเสมือนลูกค้า ให้เข้ามาใช้บริการห้องสมุดให้มากขึ้น มาใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในห้องสมุดให้คุ้มค่า บางแห่งก็ยังไม่แน่ใจว่าจะเป็นห้องสมุดแบบไหนดี กระแสที่กำลังมาแรงคือ ทำอย่างไรให้ห้องสมุด “มีชีวิต” หลาย

แห่งพยายามหาความรู้ทุกวิถีทางเพื่อการพัฒนางานของตนเองต่อไป บ้างก็สงสัย “ห้องสมุดมีชีวิตเป็นยังไง”

ความหมาย

ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library) นั้นได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความหมายไว้ดังนี้

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจได้ให้ความหมายไว้ว่า “ห้องสมุดมีชีวิตคือ ภายใต้มีชีวิตดีให้เลือกฟังเพลง มีวิดีโอ วารสารจากทั่วโลก มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย รวมถึงมีศูนย์ไอที ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านขายของที่ระลึก และมีสนามฟุตบอล ซึ่งอาจดัดแปลงส่วนหนึ่งเป็นเวทีการแสดงกลางแจ้ง และจัดกิจกรรมนอกประสงค์”

ยุพิน เตชะมณี (2544 : 14-16) ได้เสนอโครงการพัฒนาห้องสมุดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ออกเป็น 4 ระยะ คือ

1. การปรับปรุงพัฒนาห้องสมุดและแหล่งสารสนเทศที่มีอยู่ให้เป็นสถาบันมีชีวิต สามารถตอบ

Lee Wee Nam Library

มหาวิทยาลัย Nanyang Technological

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8 สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

สนองและดึงดูดเยาวชนและผู้เข้าป้อ่านศึกษาหาข้อมูลสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อความบันเทิงและจรรโลงใจ รวมทั้งการสร้างให้คนไทยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยความสนุกสนานอย่างมีสาระ

2. การกำหนดนโยบายแห่งชาติด้วยบริการห้องสมุดและสารสนเทศเพื่อเป็นหลักประกันว่าคนไทยทุกคนจะได้รับบริการและเข้าถึงบริการสารสนเทศเท่าเทียมกัน

3. การสร้างห้องสมุดรูปแบบใหม่และห้องสมุดสำหรับประชาชนทุกคน เพิ่มขึ้นในระดับตำบล เพื่อขยายแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเข้าถึงสารสนเทศผ่านเทคโนโลยี

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการศึกษาปัจจัยที่ทำให้คนไทยไม่อ่านหรืออ่านน้อยมาก และปัจจัยอะไรสำคัญที่สุดจะทำให้คนไทยอ่านและรับสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีและเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้ประชาชนเข้าถึงสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน

ปัญญา สุขแสน (2545 : ออนไลน์) ให้ความหมายว่า ห้องสมุดมีชีวิตคือ การให้บริการห้องสมุดที่หลากหลายรูปแบบ ใหม่ทันสมัยมีคุณค่าต่อผู้ใช้บริการและมีการจัดการให้อำนวยประโยชน์แก่ผู้ใช้บริการมากที่สุด รวมทั้งการนำสารสนเทศไปสู่ท้องถิ่นที่ห่างไกล รัฐบาลมีนโยบายให้ทุกตำบลมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งคงเน้นการบริหารจัดการ และข้อมูลของภาครัฐและเอกชน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะนำสารสนเทศสู่ประชาชน รวมทั้งสร้างสารสนเทศในท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาประชาชน ประกอบไปด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้ เกษตรกรรม พืช สัตว์ อุตสาหกรรม ภาษาและวัฒนธรรม ปรัชญา ศาสนา ประเพณี โภชนาการ องค์กรชุมชน ข้อมูลพื้นฐาน นิทานชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน โบราณสถาน บุคคลสำคัญหรือผู้

ชำนาญการ แหล่งท่องเที่ยว สารสนเทศท้องถิ่นข้างต้นเป็นสารสนเทศที่รวมภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยไว้ หากมีวิธีการจัดการที่ดีมีคุณภาพ ทุกท้องถิ่นในสังคมไทยจะมีโอกาสเผยแพร่สารสนเทศของแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งสามารถศึกษาสารสนเทศท้องถิ่นได้ในคราวเดียวกัน

นอกจากนี้องค์กรของรัฐบาลไทย เช่น กระทรวงวัฒนธรรมสนใจในการทำห้องสมุดมิติใหม่ (ยุพดี จารุทรัพย์ 2545 : 8-13) ภายในห้องสมุดให้มีอากาศเย็นสบาย เป็นที่ปรึกษาหรือและทำการบ้าน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างห้องสมุดให้เหมือนศูนย์การค้ามีเทคโนโลยีเพื่อให้เด็กสามารถเล่นเกมที่ก่อเกิดความคิดสร้างสรรค์ ภายในห้องสมุดมีสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในช่วงทดลองจะเลือกห้างสรรพสินค้า 1 แห่ง ศูนย์การค้าสี่มุมเมือง และที่ทำการขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 50 แห่ง โดยอาศัยแนวคิดของการจัดการห้องสมุดมีชีวิตจากประเทศสิงคโปร์ หลักการคือ การสร้างให้เกิดความเข้าใจ เชิญชวนให้เข้ามาใช้แหล่งเรียนรู้ในห้องสมุดมิติใหม่ ไม่จำกัดเฉพาะหนังสือ สิ่งพิมพ์และซีดี หากรวมถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุ เอกสารจดหมายเหตุ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และข้อมูลที่อยู่ในเครือข่าย เนื้อหาความรู้ที่จัดให้ต้องมาจากกลุ่มผู้บริหาร แหล่งเรียนรู้ (User Center) แหล่งเรียนรู้หรือห้องสมุดมิติใหม่ต้องมีลักษณะแบบ Discovery Center คือมีสิ่งที่สามารถทดลองฝึกปฏิบัติได้ นอกจากนี้ควรมีลักษณะเป็น Edu-entertainment คือสนุกไปพร้อมกับการเรียนรู้ ดังเช่นห้องสมุด Woodlands Regional Library ที่สิงคโปร์ ที่มีห้องสัมมนาพร้อมอุปกรณ์ทันสมัยครบครัน การได้มาซึ่งสารสนเทศนั้นใช้ระบบอัตโนมัติทั้งหมด ห้องสมุดอีกแห่งที่สิงคโปร์คือ Library@orchard ที่อยู่ในห้างสรรพสินค้าเป็นแหล่งนัดพบเพื่อน ๆ เป็นที่นัดฟังเพลงหรืออ่านหนังสือ นั่นคือห้องสมุดมิติใหม่ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดมิติใหม่เป็นห้องสมุด

ที่เปลี่ยนรูปแบบจากห้องสมุดเดิมที่เน้นเฉพาะหนังสือ มาสู่ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library) ที่เน้นกิจกรรม ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ในส่วนของ**ตลาดหลักทรัพย์ ประเทศไทย** ได้ออกแบบตกแต่งห้องสมุดเดิมของ ตลาดหลักทรัพย์ให้มีความโปร่ง สวยงาม ลูกนั่งสบาย มีร้านกาแฟ และขยายเปิดบริการถึง 5 ทุ่ม (ลมเปลี่ยนทิศ 2547 : ออนไลน์) รูปแบบของห้องสมุดดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นการเปลี่ยนรูปแบบการจัดการห้องสมุดจากที่มีอยู่เดิมค่อนข้างมาก

อาร์ มาราชานตรา (2546 : 23-24) ประธานสภาพพัฒนาหนังสือแห่งชาติสิงคโปร์ และรองหัวหน้าฝ่ายบริการห้องสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ สรุปลักษณะของห้องสมุดมีชีวิตดังนี้

1. ห้องสมุดควรอยู่ใกล้ชุมชนให้เห็นห้องสมุด ทุกครั้งที่ออกจากที่อยู่อาศัย เช่น ห้องสมุดของแฟลตที่อยู่อาศัย หรืออยู่ในห้างสรรพสินค้า

2. ห้องสมุดต้องมีวัสดุทุกประเภท นิตยสาร หนังสือสำหรับคนหนุ่มสาวและเด็ก ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้สนใจที่จะอ่าน

3. ภายในห้องสมุดควรมีมุมนั่งกาแฟ มีเพลงเบา ๆ

4. ครูภัณฑ์ที่มีการออกแบบทันสมัย นั่งสะดวกสบายเหมือนนั่งในห้องรับแขกของโรงแรม

5. ห้องสมุดควรมีเว็บไซต์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการสืบค้นสารสนเทศหรือใช้บริการ

6. ห้องสมุดควรเชื่อมโยงระบบอินเทอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์ของห้องสมุดไปยังห้องสมุดอื่น

Library@orchard สาขาของหอสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ อยู่ที่ชั้น 4 ห้างสรรพสินค้าบนถนน Orchard Road

Library@orchard สิงคโปร์

Library@orchard สิงคโปร์

สุริทอง ศรีสะอาด (2544) กล่าวว่าห้องสมุด
สมบูรณ์แบบควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบไปด้วย
ทรัพยากรการเรียนรู้ที่ครบถ้วนตามหลักสูตรและ
พันธกิจของสถาบัน มีระบบห้องสมุดที่ทันสมัย มี
เทคโนโลยีเครือข่ายที่สามารถจัดเก็บสารสนเทศใน
รูปดิจิทัลและมัลติมีเดีย ผู้ใช้สามารถสืบค้นได้รวดเร็ว
และเชื่อมโยงกับห้องสมุดอื่น ๆ ฐานข้อมูลข่าวสาร
ความรู้ทั่วโลก และมีผู้เชี่ยวชาญบริหารจัดการและ
ให้บริการแบบเบ็ดเสร็จครบวงจรและยืดหยุ่นสอดคล้อง
กับความต้องการของผู้เรียนรู้

2. เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถปรับ
เปลี่ยนปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของการให้
บริการ และยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานให้สอดคล้อง
กับสภาวะแวดล้อมที่เป็นพลวัตได้อย่างสมบูรณ์

3. ให้ผู้ใช้ห้องสมุดได้มีโอกาสเลือกใช้สื่อ
ต่าง ๆ ในห้องสมุดตามความสนใจและความสามารถ
ของแต่ละบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งบุคคลผู้มีความ
สามารถและผู้ด้อยโอกาสโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

4. เป็นห้องสมุดที่มีชีวิตชีวาและเจริญเติบโต
มีหนังสือและสารสนเทศใหม่ ๆ ตลอดเวลา มีการจัด
อาคารสถานที่ให้สวยงาม เป็นระเบียบ สะอาด สบาย
สะดวก มีบรรยากาศเอื้อต่อการศึกษาเรียนรู้และ
ดึงดูดความสนใจของผู้ที่จะใช้บริการให้อยากใช้บริการ
ของห้องสมุดตลอดวันตลอดคืน

5. มีการจัดเก็บและการบริการของห้องสมุด
ตามระบบสากลนิยม เพื่อผู้ใช้จะได้ไม่ลำบากใจในเรื่อง
ของวิธีการสืบค้น การใช้วัสดุและสื่อความรู้ใหม่ห้องสมุด
ได้รับความสะดวก รวดเร็ว และประทับใจ

6. มีการให้บริการอย่างกว้างขวาง คือพยายาม
ให้บริการในทุก ๆ ด้านอย่างครบถ้วนครบวงจร มี
โครงสร้างกฎระเบียบที่ยืดหยุ่นและลดขั้นตอนให้
ประหยัดเวลา บรรยากาศเต็มไปด้วยความเป็นมิตร
ยิ้มแย้มแจ่มใส ผู้ใช้มีความสุขสบายใจในการเรียนรู้
เพื่อพัฒนาตนเองและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

7. มีงบประมาณที่ได้มาตรฐานเป็นประจำ เพื่อ
ใช้จ่ายในการบริหารจัดการห้องสมุดให้มีการนำเครื่องมือ
และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในห้องสมุด เพื่ออำนวยความสะดวกและรวดเร็วต่อผู้ใช้บริการ ความเป็น
เลิศ สมบูรณ์แบบ ทันยุคทันสมัย ทันต่อความ
ต้องการของผู้ใช้บริการ

8. มีการร่วมมือระหว่างห้องสมุด เพื่อเป็น
การประหยัดเวลาและงบประมาณของห้องสมุดและ
ประเทศ เพื่อช่วยให้การบริการมีความสมบูรณ์แบบ
ครบถ้วนยิ่งขึ้น

9. มีการขยายกิจการออกไปให้ถึงประชาชน
ให้มากที่สุด เพื่อให้ทุกคนได้รับบริการจากห้องสมุด
อย่างเต็มที่ คุ่มค่าและเข้าถึงบริการการเรียนรู้แบบ
E-Learning ตลอดเวลา

10. เป็นห้องสมุดที่บรรลุดูคุณภาพและได้
มาตรฐานสากลในขั้นสูง เป็นที่ยอมรับทั้งด้านเครือข่าย
คอมพิวเตอร์ เครือข่ายความร่วมมือ การบริหารจัดการ
ที่เป็นเลิศและมีการพัฒนาบริการสารสนเทศอย่าง
ต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด ตอบสนองความต้องการของ
บุคคล สถาบัน สังคม และการพัฒนาประเทศชาติ

11. เน้นการให้บริการเชิงรุกเดินเข้าหาผู้ใช้บริการ
ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้อย่างฉับไว ศึกษา
ความต้องการความคาดหวังใหม่ ๆ ทั้งทั่วไปและ
เฉพาะด้านของผู้ใช้ เน้นแนวทางการเรียนรู้และการ
เข้าถึงสารสนเทศแก่ผู้ใช้ในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ
เช่น จัดทำเอกสารแนะนำ จัดฝึกอบรม นำชมห้อง
สมุด จัด Video on Demand จัดกระบวนการ
เรียนรู้วิธีใช้เครื่องช่วยค้นและฝึกใช้ทรัพยากรสาร-
สนเทศแต่ละประเภทด้วย E-Learning จัดหาจัด
เตรียมทรัพยากรที่ทันสมัยและมีคุณค่าพร้อมเครื่อง
มือและอุปกรณ์ที่ผู้ใช้สามารถใช้ได้ง่ายด้วยตนเอง
ทำแผนประชาสัมพันธ์เชิงรุกเกี่ยวกับบริการใหม่ ๆ
แนะนำผู้ใช้ให้ได้รับความสะดวกสบายเมื่อใช้บริการ

12. มีระบบการพัฒนาคุณภาพและประกัน
คุณภาพ มีเทคนิคการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบ
ได้จากทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก

ห้องสมุดสมบูรณ์แบบมีลักษณะไม่คงที่ และกำลังเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา มองได้หลายมุม หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเปลี่ยนไปอย่างไร แต่จุดเน้นที่สำคัญอยู่ที่การให้บริการสารสนเทศเพื่อพัฒนาคน บรรณารักษ์จะต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย พันธกิจและนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาที่ตนสังกัด และจัดให้บริการสมบูรณ์แบบซึ่งย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง การพัฒนาห้องสมุดสมบูรณ์แบบ จึงยังไม่มีสูตรสำเร็จที่ใช้ได้กับทุกห้องสมุด

โดยสรุปแล้ว Living Library ก็คือห้องสมุดมีชีวิตชีวาทหรือห้องสมุดหลายมิติ รูปแบบใหม่ที่มีการออกแบบอาคาร การตกแต่งภายใน จัดกิจกรรมและบริการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย โดยใช้สิ่งบันเทิง ความทันสมัย เท่ เก๋ มาล่อใจผู้ใช้บริการที่เป็นเยาวชนให้มาใช้บริการห้องสมุดมากขึ้นในเชิง Edu-entertainment คือ เป็นห้องสมุดที่เข้าไปแล้วมีความสุข มีบรรยากาศที่น่านั่ง น่านำมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งห้องสมุดที่สวยงาม ล้ำสมัย ใหม่ มีสีสันที่น่าตื่นใจ มีรูปแบบเฟอร์นิเจอร์ที่เร้าใจอยากให้อ่าน มีเพลงเบา ๆ กล่อมอารมณ์ให้ฟังในห้องสมุด มีอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ในห้องสมุด พร้อมร้านหนังสือ ร้านไอศกรีม ร้านขายเครื่องดื่มและอาหารว่าง และยกเลิกกฎเหล็กมากมายที่ห้องสมุดบังคับใช้กับผู้ใช้บริการที่เป็นเยาวชน เช่น ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามใส่รองเท้าแตะ สตรีต้องสวมกระโปรงเรียบร้อย ฯลฯ

ความเป็นมา

ใน พ.ศ. 2544 อธิบดีนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวว่า

“ผมกำลังอยากจะทำห้องสมุดที่มีชีวิต ที่มีการเปลี่ยนแปลง มีหนังสือที่ดีทันสมัยอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ผมไม่อยากจะเห็นห้องสมุดที่ตายตั้งแต่วันสร้าง อยากจะทำสิ่งนี้เพราะเป็นการลงทุนที่คุ้ม ผมจะลงทุนในเรื่องของการเติมอาหารสมองให้มนุษย์มากที่สุด ผมไปเห็นร้านหนังสือที่บอร์เดอร์ที่สิงคโปร์

เขามีหนังสือที่ทันสมัยตลอดเวลา พอคนเข้าไปอ่านแล้วเกิดพอใจก็ซื้อ ไม่พอใจก็อ่านได้ทั้งวันทั้งคืนเหมือนห้องสมุดมีชีวิต ผมบอกทูตว่าชวนให้มาตั้งแบบนี้ในประเทศไทยบ้าง หาทำเลดี ๆ และรัฐบาลพร้อมให้การสนับสนุนเพราะผมต้องการให้คนได้เรียนรู้”

ยุพิน เตชะมณี (2544 : 11-12) นักวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ได้สรุปแนวคิดของอดีตนายกรัฐมนตรีนาย พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ที่ได้จากการประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง “มิติใหม่ของการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย หัวใจการพัฒนาชาติ” จัดที่จังหวัดพิษณุโลก วันที่ 9-10 สิงหาคม พ.ศ. 2544 กล่าวถึงห้องสมุดความว่า “...ผมเป็นห่วงระบบห้องสมุดไทย ช่วยคิดให้ผมหน่อย ผมพร้อมจะลงทุนห้องสมุดแต่ผมอยากให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต ไม่ใช่ลงทุนแล้วตายคือซื้อหนังสือใส่ตู้แล้วก็หยุด แล้วไม่มีอะไรเกิดขึ้น จะทำอย่างไรให้เป็นสถานที่ที่เด็กวัยรุ่นชอบไป ตั้งแข่งกับสถานบันเทิงได้ไหม ถือว่าเป็นบันเทิงอีกแบบหนึ่งได้...” ต่อมา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาห้องสมุดในทัศนะใหม่ตามแนวอดีตนายกรัฐมนตรีประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เป็นประธาน และกรรมการอีก 9 ท่าน อาทิเช่น จรัสลักษณ์ บุญยะกาญจน์ และยุพิน เตชะมณี ได้เสนอหลักการสำคัญคือ

1. พิจารณาส่งเสริมให้คนไทยรักและใฝ่เรียนรู้ใฝ่หาความรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต
2. จัดหามาตรการกลไกและสนับสนุนให้ห้องสมุดมีบริการที่ทันสมัยตื่นตาตื่นใจ ทันความก้าวหน้าของเทคโนโลยี สามารถค้นคว้าสารสนเทศได้ตามต้องการและมีชีวิตชีวาทโดยมีกิจกรรมและการให้บริการอย่างต่อเนื่องและประทับใจ
3. ส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นแหล่งสะสมความรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ใฝ่สามารถเข้ามาใช้โดยเท่าเทียมกันตลอดเวลา โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ เพื่อให้สามารถศึกษาหาความรู้ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

Living Library มีต้นกำเนิดมาจากประเทศสิงคโปร์ ซึ่งห้องสมุดแห่งชาติที่ดูแลห้องสมุดประชาชนได้ทำวิจัยสาเหตุที่เยาวชนไม่เข้าห้องสมุดเพราะอะไรแล้วได้นำผลวิจัยมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยออกแบบห้องสมุด ตลอดจนจัดกิจกรรมและบริการให้ตรงกับความต้องการของเยาวชนให้มากที่สุด และริเริ่มจัดทำห้องสมุดประชาชนในศูนย์การค้าย่าน **Orchard** ที่ **ตึกนิชยามา** เป็นแห่งแรก ห้องสมุดนี้ประสบความสำเร็จมาก มีเยาวชนเข้าใช้บริการแน่นหนา ต่อมาได้มีผู้ใหญ่ในคณะรัฐบาลไทย (ดร.สิริกร มณีรินทร์และคณะ) ได้ไปศึกษาดูงานที่ประเทศสิงคโปร์ และนำความคิดเห็นอดีตนายกรัฐมนตรืเห็นชอบด้วย จนทำเป็นนโยบายของประเทศในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อทำ Living Library เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ต่อมาปี พ.ศ. 2546 **บริษัท นานามีบีคัลส์** ได้จัดทำเวิร์กช็อปในรูป Living Library ขึ้นที่สุขุมวิทซอย 31 และกระทรวงเทคโนโลยีสาร-

TK Park

สนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้จัดทำ **TK Park (Thai Knowledge Park)** หรืออุทยานการเรียนรู้ต้นแบบ ณ เซ็นทรัลเวิร์ลด์พลาซ่า ชั้น 6 (ปัจจุบันอยู่เซ็นทรัลทาวเวอร์ ชั้น 8) มีส่วนของ Living Library มีห้องสมุด ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องชมภาพยนตร์ 4 มิติ และห้องกิจกรรมอื่น ๆ ดูรายละเอียดได้ที่ www.tkpark.or.th

ส่วนที่ประเทศอังกฤษนั้นก็ยังมีสภาท้องถิ่นแห่ง **London Borough of Tower Hamlets** ต้องการสร้างห้องสมุดรูปแบบใหม่ คือ ห้องสมุดที่เป็นเสมือนคลังความคิด สภาท้องถิ่นได้ปฏิรูปห้องสมุดประชาชนครั้งใหญ่ เมื่อพบว่าประชาชนในท้องถิ่นเพียงร้อยละ 15 เท่านั้นเข้าใช้บริการห้องสมุดเป็นประจำ และร้อยละ 24 ของประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้รับบริการการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐาน

คลังความคิดแห่งแรกเปิดดำเนินการใน พ.ศ. 2545 โดยเปิดบริการทุกวัน รวม 71 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ บริเวณห้องโถงทางเข้าประชาชนสามารถศึกษา อ่านหรือรับประทานอาหารได้ พร้อมทั้งมีมุมบริการอินเทอร์เน็ตตลอดเวลา ในโถงฝั่งตรงกันข้ามมีเจ้าหน้าที่ที่คัดจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่ เจ้าหน้าที่เหล่านี้เป็นคนโสดไม่ต้องห่วงภาระครอบครัว ทำงานเป็นทีม และสวมเสื้อทีมแบบเดียวกัน ห้องสมุดคลังความคิดแห่งแรกนี้เดิมเป็นห้องสมุดเก่าที่มีอายุกว่า 100 ปี ภายหลังการปรับปรุงซ่อมแซมให้มีสีสันสดใส ตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ทันสมัย ทำให้มองดูคล้ายกับร้านเพลงหรืออินเทอร์เน็ตคาเฟ่ จำนวนผู้ใช้ห้องสมุดเพิ่มมากขึ้นถึง 3 เท่า จำนวนการยืมหนังสือเพิ่มขึ้นร้อยละ 65 และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

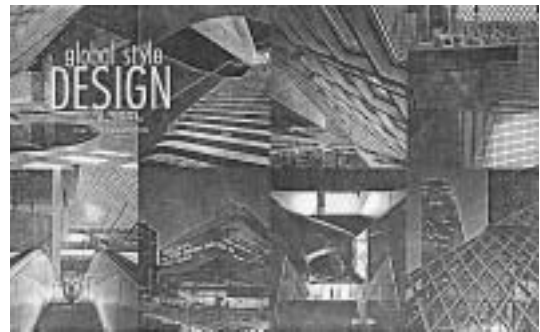
ห้องสมุดคลังความคิดนี้เป็นการปรับแนวคิดว่าการให้บริการห้องสมุดใหม่ควรจะเป็นเช่นไร เจ้าหน้าที่ห้องสมุดให้ความช่วยเหลือแนะนำผู้ใช้เพื่อศึกษาค้นคว้า มองหางาน เข้าถึงบริการสาธารณะ หรือเป็น

การพักผ่อนหย่อนใจ ในช่วงอีก 2-3 ปีข้างหน้า แนวคิด การปรับปรุงห้องสมุดให้เป็นคลังความคิดจะได้รับการ เผยแพร่และนำไปปรับใช้กับห้องสมุดทั่วประเทศ

คลังความคิดเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของความ พยายามพัฒนาห้องสมุด ให้ปรับปรุงตัวเองในรูป ลักษณะการบริการรูปแบบใหม่ ยังมีความพยายามอื่น อีกมากมาย เช่น ขณะที่เมืองแฮมไซร์กำลังวางแผน สร้างศูนย์การค้า ก็ได้รวมห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์สุขภาพ ศูนย์สันตนาการ และบริการรัฐบาลแบบ อิเล็กทรอนิกส์เข้าไว้ด้วยกัน หลักการคือหากประชาชน เข้าไปใช้บริการห้องสมุดก็จะได้พบบริการอื่นซึ่งได้รับการ เชื่อมโยงเข้ามาอย่างคาดไม่ถึง บริการเหล่านี้จะดึง ให้พวกเขาเข้าสู่บริการใหม่จำนวนมาก

ส่วนที่ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นได้มีการเปิด ห้องสมุดใหม่ชื่อ **Seattle New Central Library** เมื่อวันที่ 23 พ.ค. 2547 โดยสถาปนิกชื่อก้องโลก Rem Koolhaas กล่าวว่าห้องสมุดนี้สร้างขึ้นภายใต้ แนวคิดที่จะปฏิวัติห้องสมุดที่เคยมีด้วยวิสัยทัศน์ใหม่ กว้างไกลกว่าเดิม โดยให้ความสำคัญแก่ผู้คนในชุมชน ที่จะเข้ามาใช้อาคาร และความสัมพันธ์ระหว่างอาคาร กับที่ตั้ง ตัวอาคารได้รับการออกแบบในรูปทรงที่ดู ไร้ระเบียบ คล้ายเป็นอาคารที่ต่อเติมไม่ลงตัว รูป ลักษณะของอาคารดูทะอะทะ กองอยู่ตรงหัวมุมถนน ผิวอาคารเป็นแผ่นกระจกสีเข้มตลอดเพื่อลดการ สะท้อนของแสงที่รบกวนสายตาคอนดีนถนน กระจก จะสะท้อนภาพเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นบนถนนรอบข้าง เสนอแนวคิดที่จะใช้อาคารเป็น Information Store เป็นแหล่งรวบรวมและแลกเปลี่ยนข้อมูลยุคเก่ากับ ยุคใหม่ระหว่างคนที่เข้ามา โดยอาศัยระบบเครือข่าย ไร้สายรวมทั้งกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ เช่น คนใน ชุมชนใช้เป็นที่พักบปะสังสรรค์ในส่วนบริการต่าง ๆ เช่น ร้านอาหาร ห้องนั่งเล่น ห้องฟังเพลง จุดชมวิว ฯลฯ เมื่อดูจากภาพรวมจะเห็นว่าห้องสมุดนี้มีการ ใช้สอยที่มีชีวิตชีวา นอกจากนี้ห้องสมุดประกอบทาง สถาปัตยกรรมยังเต็มไปด้วยเส้นสายและสีสัน เช่น

บันไดเลื่อนสีเหลือง และบันไดธรรมชาติสีแดงสด พื้นที่ชมวิวด้านบนมองเห็นเมืองได้โดยรอบ ส่วนศูนย์ เยาวชนค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่มีเครื่อง คอมพิวเตอร์กว่า 320 เครื่อง ภายในพื้นที่ 11 ชั้น มีสายพานลำเลียงหนังสือไปยังจุดเก็บและจุดยืม มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าหนังสือแบบดั้งเดิม จัดพื้นที่ให้หนังสือ 1.45 ล้านเล่มเพียง 32% ของพื้นที่ ทั้งหมดเท่านั้น

Seattle New Central Library

ขั้นตอนการทำ Living Library

การทำ Living Library คงใช้ปากทำอย่าง เดียวไม่ได้ จะต้องใช้งบประมาณมากในระยะแรก (TK Park ใช้งบประมาณแค่ 800-900 ล้านบาท เท่านั้น) และการสนับสนุนจากผู้บริหารในองค์กร และจากรัฐบาล การทำห้องสมุดมีชีวิตมีขั้นตอนดังนี้

1. การออกแบบอาคาร ต้องปรึกษาสถาปนิก การที่บรรณารักษ์จะสวมบทบาทสถาปนิกและเป็น วิศวกร ว่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ขอรับรองอย่าทำ! ถ้าสร้างอาคารใหม่เลยจะง่ายกว่า สามารถสร้างแบบ โมเดิร์น ด้านหน้าห้องสมุดสวยงามทันสมัย เป็น กระจกใสทั้งแถบมองเห็นกิจกรรมภายในอาคาร ห้องสมุดทั้งหมด (ควรเป็นกระจกกันความร้อนจาก แสงอาทิตย์ด้วย) ถ้าเป็นอาคารเก่าเหลาเห่ย ต้อง ปรับปรุงตกแต่งกันใหม่โดยเฉพาะด้านหน้าที่เป็น จุดขาย ต้องมีการออกแบบใหม่ให้ดูทันสมัย เท่ เก๋ นำเข้าใช้ นอกจากนี้ต้องศึกษา

- ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม
- ผลกระทบด้านภูมิศาสตร์
- แนวความคิดในการออกแบบ
- โครงสร้างและวัสดุที่ใช้
- ส่วนประกอบภายในอาคาร

รวมทั้งการจัดระบบภายในและการสัญจรภายในห้องสมุด เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการบริการและทำงานของฝ่ายต่าง ๆ ให้มีการใช้สอยพื้นที่ที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อาคารให้มีความเหมาะสมกับโครงสร้างและการออกแบบ ตกแต่งภายในให้มีความกลมกลืน ความคงทน และสวยงาม โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม ความปลอดภัย การบำรุงรักษา และประสิทธิภาพการใช้งาน ภายในตัวอาคารมีรูปแบบกับพื้นที่ใช้สอยแตกต่างกัน การออกแบบจึงต้องมีการจัดพื้นที่ใช้สอยให้เหมาะสมและสอดคล้องกันมากที่สุด พร้อมทั้ง

ห้องสมุดประชาชน Taupo ประเทศนิวซีแลนด์

การเลือกวัสดุต้องมีความกลมกลืนสอดคล้องกับสภาพของอาคารและภูมิทัศน์รอบ ๆ อาคารมากที่สุด ตลอดจนระบบการติดต่อสัญจรภายในและหน่วยงานต่าง ๆ ต้องต่อเนื่องและมีความสัมพันธ์กัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

2. การออกแบบภายในและเฟอร์นิเจอร์ต้องเป็นโมเดิร์นสไตล์ให้สอดคล้องกันทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นโต๊ะ เก้าอี้ โซฟา อาร์มแชร์ โคมไฟ ภาพประดับฝาผนัง ชั้นหนังสือ เคาน์เตอร์ ต้องมีการจัดวางที่แปลกตาไม่ซ้ำซาก (จัดแบบลอยตัว) มีการใช้สีที่ชวนตื่นเต้นเร้าใจ สร้างอารมณ์ เฟอร์นิเจอร์ควรมีรูปแบบที่หลากหลายไม่จำเจ เช่น ชั้นหนังสือเป็นครึ่งวงกลม ครึ่งรูปไข่ เคาน์เตอร์ยืมคินเป็นรูปตัวเอส หรือจัดชั้นหนังสือแบบซิกแซก ทแยงมุม เป็นต้น มีที่นั่งอ่านอิสระ เช่น ทำเป็นหลุมลงไป เป็นลานกว้าง เป็นชั้นกระโดด เป็นเนิน เป็นซอก เป็นหลืบ สำหรับผู้ต้องการความสงบ หรือจัดโต๊ะนั่งอ่านหมู่เป็นสามเหลี่ยม วงกลม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม โดยต่อกันได้รูปร่างแปลก ๆ ไม่ใช่โต๊ะสี่เหลี่ยมอย่างเดียว (รูปทรงเรขาคณิตจะไม่เขย อยู่นาน) ซึ่งผู้ออกแบบจะต้อง

- ศึกษากระบวนการจัดห้องสมุดและเครื่องใช้ในห้องสมุด
- ประเภท ขนาด และสัดส่วนของเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์สำนักงาน
- การแบ่งพื้นที่ใช้สอย และทางสัญจรภายใน
- การเลือกใช้ และการจัดวางเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสม
- ศึกษาเรื่องจิตวิทยาของสี
- ศึกษาข้อมูลทางด้านเทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในอาคาร
- ระบบไฟฟ้า
- ระบบปรับอากาศ
- ระบบแสง
- ระบบเสียง

- วัสดุต่าง ๆ ที่นำมาใช้ตกแต่ง ต้องรู้ขนาด และสัดส่วนของแต่ละชิ้น เช่น ขนาดของอาร์มแชร์มีขนาดใกล้เคียงกับโซฟา เพียงแต่มี 1 ที่นั่ง หรือ 3 ที่นั่ง โดยมีสัดส่วนดังนี้

- * ความสูงของที่นั่ง จากพื้นถึงที่นั่งประมาณ 38-40 ซม.
- * ความกว้างของที่นั่ง ประมาณ 60 ซม.
- * ความลึกของที่นั่ง ประมาณ 60-65 ซม.
- * มุมเอียงพนักพิง ประมาณ 105-110 องศา

เฟอร์นิเจอร์ฟอร์มตี Vigo County Public Library U.S.A.

- * ความสูงพนักพิง ประมาณ 30-35 ซม.
- * ที่พักแขน กว้าง 10-15 ซม. สูงจากที่นั่ง 15-20 ซม.

โต๊ะกลางสำหรับวางสิ่งของต่าง ๆ ต้องมีความสัมพันธ์กับขนาดของเก้าอี้โซฟาดังนี้

- * ความกว้างของโต๊ะ ประมาณ 70 ซม.
- * ความยาวของโต๊ะ ประมาณ 140 ซม.
- * ความสูงของโต๊ะ ประมาณ 40 ซม.

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอินเดียน่า สเตท (Indiana State University) U.S.A.

เฟอร์นิเจอร์หลากหลายแบบ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอินเดียน่า สเตท (Indiana State University) U.S.A.

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอินเดียน่า สเตท (Indiana State University) U.S.A.

3. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและจับใจ เช่น คอมพิวเตอร์จอแบนที่มีสมรรถนะสูงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Hi-speed) มีฐานข้อมูลมากมายหลากหลายให้เลือกใช้ มีระบบ RFID ใช้ มีเครื่องยืมคืน

อัตโนมัติ มีระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (ไม่ใช่ยังใช้ CDS/ISIS อยู่) จะจัดวางที่ตรงไหนต้องศึกษาถึงรูปแบบอาคารในด้านสถาปัตยกรรม สภาพแวดล้อม ตลอดจนการเลือกวัสดุ การวางโครงสร้าง ระบบแสง

สว่าง ระบบเสียง และการป้องกันอัคคีภัย นอกจากนี้ควรมีจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มากพอสมควร ไม่ต้องรอคิวแย่งกันใช้ ห้องบริการคอมพิวเตอร์ต้องมีการออกแบบที่มีศิลปะ สวยงาม ไม่ใช่เอาโต๊ะเก้าอี้มาเรียงต่อกันเฉย ๆ เป็นแถวยาว เก้าอี้ควรนั่งสบาย มีพนักพิง ไม่ใช่เก้าอี้กลม ควรมีสีสัน เช่น สีแดง สีส้ม โต๊ะวางคอมพิวเตอร์ควรมีการออกแบบที่ดูสวยงามน่าใช้ เป็นสัดส่วน ไม่นั่งเบียดกัน หรือนั่งคู่คู้ยกันเวลาใช้งาน

เครื่องยืม-คืนอัตโนมัติ ห้องสมุด Ngu Ann Polytechnic สิงคโปร์

การจัดแบบธรรมดา มหาวิทยาลัย Otago นิวซีแลนด์

4. สิ่งบันเทิงล่อใจเยาวชน ห้องสมุดจะต้องมี VCD, DVD ภาพยนตร์ให้ใช้ในห้องสมุดและยืมกลับบ้านได้ มีเคเบิลยูพีซีให้เลือกหลากหลายช่อง มี CD เพลงให้ฟังภายใน (เดี่ยว) และยืมกลับไปฟังที่บ้านได้ หรือมีเกม (สร้างสรรค์) ให้ยืมเล่นหรือยืมกลับบ้าน มีรายการโทรทัศน์ต่างประเทศผ่านดาวเทียมให้เลือกดู

5. มีกิจกรรมต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยต้องมีพื้นที่สาธารณะกว้างขวางพอสมควรสำหรับการจัดกิจกรรม Living Library ไม่ใช่เฉพาะสัปดาห์ห้องสมุดสัปดาห์เดียวหรือเดือนเดียวต้องจัดต่อเนื่องตลอดทั้งปี แล้วแต่กำลังที่จะจัด จะเป็นเดือนละครั้ง เดือนครึ่งครั้ง หรือสองเดือนครั้งก็แล้วแต่ แต่ไม่ควรนานเกินไปจนคนลืม การจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นผู้ใช้ที่เป็นเยาวชนให้มาร่วมงานไม่จำเป็นต้องจัดใหญ่โตเป็นงานช้าง ทำเล็ก ๆ แต่มีคุณภาพก็พอแล้ว เช่น จัดนิทรรศการลอยกระทงแบบ 3 มิติ 4 มิติ นอกจากมีบอร์ดนิทรรศการโชว์หนังสือ มีวิดีโอประกอบแล้วยังมีการสอนทำกระทงให้นำไปใช้ได้จริง ๆ ในวันลอยกระทง หรือนิทรรศการปีใหม่อีกสอนท่อนของขวัญและผูกโบว์ง่าย ๆ หลาย ๆ แบบ หากเป็นนิทรรศการจัดดอกไม้ก็สอนจัดดอกไม้ นิทรรศการศิลปะก็สอนวาดรูป นิทรรศการที่คั่นหนังสือก็สอนทำที่คั่นหนังสือแล้วจัดประกวด หรือจัดแข่งหมากรุกชิงรางวัล ประกอมนิทรรศการเรื่องหมากรุก คือให้ผู้ใช้มีส่วนร่วมกับนิทรรศการของเราตลอด ไม่ว่าจะเชิญนักเขียนมาพูด มาแนะนำหนังสือ จัดดนตรีมาแสดง หรือประกวดทอล์คโชว์ อภิปราย โต้ว่าที่ก็ตาม คือการจัดกิจกรรมแบบสร้างองค์ความรู้ใหม่ ควรจัดในที่สาธารณะโล่งแจ้ง เช่น ห้องโถงที่คนเดินผ่านไปมา ดีกว่าจัดในห้องประชุมที่ลับตาคน หรือกิจกรรมห้องสมุดมีชีวิตจะย้ายไปจัดในชุมชนแบบห้องสมุดเคลื่อนที่ก็ได้ก็แล้วแต่ความสะดวก ความพร้อมของแต่ละองค์กร ดังตัวอย่างกิจกรรมห้องสมุดมีชีวิตต่อไปนี้

- * จัดกิจกรรมครอบครัวรักการอ่าน โดยจัดให้มีการอ่านร่วมกันทั้งครอบครัว (พ่อ แม่ ลูก)
- * การระบายสีภาพและการวาดภาพ
- * การเล่าเรื่องจากหนังสือ
- * การจัดให้ผู้อ่านพบนักเขียนและคอลัมนิสต์ต่าง ๆ
- * จัดสัมมนาและพบนักวาดภาพประกอบ หนังสือเด็กหรือนักวาดการ์ตูน

* จัดสัมมนาและพบผู้ดำเนินรายการวิทยุ โทรทัศน์

* บริการสอนการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

* จัดบริการคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

* จัดรายการวิทยุทัศน์เพื่อการศึกษา อาจเป็น รายการสารคดีหรือรายการสอนบทเรียน

* นิทรรศการภาพถ่ายและงานศิลปะ ฯลฯ

* จัดกิจกรรมพี่สอนน้อง โดยให้นักศึกษารุ่นพี่สอนและทบทวนบทเรียนให้รุ่นน้อง

* กิจกรรมบรรยาย อภิปราย โต้ว่าที่ ฯลฯ

* จัดร้องเพลงและดนตรี

* จัดแสดงละคร

* จัดแสดงมายากลและสอนมายากล

* จัดกิจกรรมกีฬาในร่ม เช่น หมากรุก หมากระดาน Scrabble เป็นต้น

* จัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย โดยส่งเสริมให้มีการจัดจำหน่ายสินค้า “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นประจำทุกเดือน

* เสริมสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดให้แก่เด็กและเยาวชน โดยจัดบรรยายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จัดแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

ห้องสมุดต้องมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าเสมอ งานประชาสัมพันธ์ห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุดมีชีวิต

6. หนังสือที่จะมีในห้องสมุดมีชีวิตควรเป็นหนังสือใหม่ในช่วง 3 ปีเท่านั้น ไม่ควรเอาหนังสือเก่ามาเก็บรวม (ควรแยกเก็บไว้คนละอาคารเพราะจะไม่เข้ากับแนวคิดห้องสมุดมีชีวิต) หนังสือที่เก่าและมีรอยซ่อมแซม ปะการ ติดปกด้วยเร็กซิ้นดูเป็นหนังสือเก่าที่ไร้ชีวิต ไม่ควรเก็บไว้ในห้องสมุด รวมไปถึงวัสดุเก่า ล้าสมัยที่เขาเลิกใช้ไปแล้ว ไม่ควรเก็บไว้ให้บริการในห้องสมุด เช่น แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง ไมโครฟิล์ม ฯลฯ

7. การตกแต่งห้องสมุดก็เป็นเรื่องสำคัญ ควรปรึกษามัณฑนากร ควรคำนึงถึงโมเดิร์นสไตล์เท่านั้น แจกันดอกไม้ปักเซยๆ ไม่ควรจัด หากจัดดอกไม้ควรให้เป็นงานศิลปะ ปล่อยจินตนาการให้สร้างสรรค์ ไม่ควรมีต้นไม้เทียม ดอกไม้เทียมประดับ เพราะแข็งกระด้างในความรู้สึกและไม่สดชื่น สู้ต้นไม้จริงดอกไม้จริงไม่ได้ แต่ต้องเลือกภาชนะ รูปแบบกระถางให้เป็นแบบใหม่ ทันสมัย ไม่ใช่กระถางดินเผาธรรมดาหรือเก่าแก่บ้านเชียง จะทำให้ห้องสมุดหมดโฉมภาพที่ประดับผนังต้องเป็นโมเดิร์นสไตล์ ไม่ใช่ภาพวิวทิวทัศน์ หนึ่งตะลุงแกะสลัก หรือบาติกลายใต้ทะเล ฯลฯ เหล่านี้ไม่เข้ากับกระแสห้องสมุดมีชีวิต

ถ้าเป็นห้องสมุดเก่าที่มีการตกแต่งสไตล์ศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) ต้องเปลี่ยนเป็น Modern Art เริ่มตั้งแต่เก็บกวาดโต๊ะเก้าอี้เซยๆ ลี้น้ำตาล สีเทา สีดำ ไปเปลี่ยนสีใหม่ให้สดใส ติดพอร์ไมท์ให้ดูใหม่เรียบ เพอร์นิเจอร์รุ่นเก่าที่ไม่สอดคล้องไม่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นรูปลักษณ์ใหม่ได้ก็ควรคัดออก แม้กระทั่งโต๊ะอ่านเดี่ยวต้องเปรี้ยวทันสมัย นั่งสบาย นำใช้

8. ตัวผู้ให้บริการ ไม่ว่าจะเป็นบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ควรแต่งกายที่ดูทันสมัย สวยงาม จะออกแบบเครื่องแต่งกายใหม่ใส่แบบยูนิฟอร์มหรือไม่ก็ตาม จะแต่งตัวเซยๆ เก๋ล้ำผมมวย

ห้องสมุด Ngu Ann Polytechnic สิงคโปร์

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย Otago ประเทศนิวซีแลนด์

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอินเดียน่า สเตท (Indiana State University) U.S.A.

ใส่แว่นตา คีบรองเท้าแตะ ใส่เสื้อขาว กระโปรงดำ น้ำตาล น้ำเงิน ไม่ได้แล้ว แม่แต่โต๊ะทำงานก็ควรมีการออกแบบใหม่ให้ดูทันสมัย ไม่ใช่โต๊ะสุสานหอยล้านปีหรือเป็นของโหล ถ้าห้องสมุดมีชีวิตแล้วบรรณารักษ์กับเจ้าหน้าที่หน้าตาไร้ชีวิต ไร้ความรู้สึกก็ไม่เข้ากัน เคาน์เตอร์บริการควรหาคนรุ่นหนุ่มสาวมาประจำ ไม่ใช่คนใกล้เกษียณ และควรอบรมให้ยิ้มแย้มแจ่มใส ส่งกระจกดูหน้าตัวเองอยู่เสมอ อบรมให้บริการแบบ Open mind (รับคำตำหนิติเตียนได้) ไม่ใช่ Service Mind (ทำตามหน้าที่เท่านั้น)

9. ต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างมากในระยะแรก (สูงมาก) ไม่ใช่สนับสนุนด้วยปากหรือนโยบาย เพื่อผันกระแสเงินเนื้อหึงส์ ถ้าไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนก็ทำได้อย่างเดียวคือ **กิจกรรมห้องสมุดมีชีวิต** เท่านั้น (ส่วนอื่น ๆ ไร้ชีวิตหมด) ซึ่งแค่ทำกิจกรรมแล้วมาบอกว่าตนเองเป็นห้องสมุดมีชีวิตนั้น **ไม่ใช่** จะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างหล่อหลอมรวมกันเป็นห้องสมุดมีชีวิต ทางสำนักงานงบประมาณก็ไม่ค่อยเข้าใจเรื่องห้องสมุดมีชีวิต มักตัดงบประมาณจนเห็นเตียนเตียน โดยเฉพาะสิ่งบันเทิงแก่เยาวชน ต้องเขียนชี้แจงสำนักงานให้ชัดเจน แม้กระทั่งจะไปแปรญัตติของงบประมาณเพิ่มก็ตามก็ต้องชี้แจงแสดงข้อเท็จจริงให้ละเอียด งบประมาณสนับสนุนห้องสมุดมีชีวิตไม่ได้มาอย่างง่าย ๆ แต่ถ้ามีงบประมาณของตนเอง เช่น งบบริจาคก็เป็นเรื่องดี

อาจทยอยทำเป็นส่วน ๆ ก็ได้ เริ่มจากชั้นล่างขึ้นไปทีละชั้น หรือปรับ IT ก่อนแล้วค่อยไปทำอาคารสถานที่เฟอร์นิเจอร์ต่อไป แต่ต้องคำนึงถึง Concept ของ Living Library ด้วยว่าไม่ใช่สร้างครั้งเดียวแล้วอยู่ยาวเป็นร้อยปี จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่ทุก 5-6 ปี เพื่อให้ดูใหม่ ทันสมัย เข้ากับกระแสสังคมอยู่เสมอ

10. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดมีชีวิตหลังจากจัดทำห้องสมุดมีชีวิตพร้อมหมดแล้ว เพื่อหาความต้องการของผู้ใช้จริง ๆ เพื่อมาประเมินผลการทำงานและติดตามผลการดำเนินงานทั้งหมด ไม่ใช่ทำเสร็จแล้วก็แล้วกัน เปรียบเทียบห้องสมุดยุคก่อนกับยุคปัจจุบันว่าต่างกันอย่างไร ดีขึ้นแค่ไหน มีผู้ใช้เข้าห้องสมุดเพิ่มขึ้นกี่เปอร์เซ็นต์ ควรทำวิจัยเสนอผู้บริหารและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปสู่ประชาชน

สรุป

โดยสรุปแล้วห้องสมุดมีชีวิตไม่ได้จัดทำได้ง่ายนัก แต่มีวิธีการขั้นตอนที่มากมายและใช้งบประมาณมากลงทุนมาก (เป็นตัวกำหนด) ประเภทของห้องสมุดที่น่าจะจัดทำคือ หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย องค์การใดที่จะจัดทำขอให้เตรียมให้พร้อม ปรับให้เหมาะสมตามแต่สถานการณ์ของตนเอง รูปแบบของ

ห้องสมุดปัจจุบันมีหลายแบบ ไม่ว่าจะเป็น Hybrid Library, Digital Library, Learning Center ส่วน Living Library ก็เป็นทางเลือกที่ทันสมัยอีกรูปแบบหนึ่ง แต่ก็มีอุปสรรคขวากหนามมีไม่น้อยที่จะต้องชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นับตั้งแต่ทัศนคติแบบเดิม ๆ

ของบรรณารักษ์ที่ไม่ยอมคิดนอกกรอบ ทัศนคติของผู้บริหารที่ชอบบังคับเขวาชนให้อยู่ใต้กฎระเบียบเก่า ๆ แม้กระทั่งตัวผู้ใช้ที่เป็นเขวาชนเองก็ยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนในการใช้ห้องสมุดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

ถวัลย์ มาตรการส. (2547, 7 พ.ย.). Thai Knowledge Park : อุทยานแหล่งการเรียนรู้ไทยก้าวไกลสู่สากล. **กรุงเทพธุรกิจ** : จุดประกายวรรณกรรม, หน้า 5.

นายิกา เด็ดขุนทด. (2547, ม.ค.-มิ.ย.). ห้องสมุดมีชีวิตกับการส่งเสริมการเรียนรู้. **อินฟอร์เมชั่น** 11(1), 13-16.

น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2548). **ห้องสมุดมีชีวิต**. นนทบุรี : รุ่งโรจน์อินเตอร์กรุ๊ป.

ปัญญา สุขแสน. (2547). **รายงานการวิจัยห้องสมุดมีชีวิต : การบริหารจัดการสารสนเทศทางวิชาการ และห้องถินบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต**. อยุธยา : สถาบันราชภัฏอยุธยา. อยุธยา : สถาบันราชภัฏอยุธยา.

ยุพิน เตชะมณี. (2544, พ.ค.-ส.ค.). ทำอย่างไรห้องสมุดจึงจะมีชีวิต. **วารสารบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์**, มข. 19(2), 10-17.

ยุพดี จารุทรัพย์. (2545, ม.ค.-มิ.ย.). การบริหารจัดการห้องสมุดในมิติใหม่, **ลานจันทร์** 7(1), 8-13.

รักษ์ สุขบรรจง. (2547, ก.ค.). Global Style Designing Room. **Elle Decoration** (65), 61.

สมคิด ดวงจรรย์ และคณะ. (2548). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยห้องสมุดมีชีวิต : การใช้โปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติเพื่อเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง**. ราชบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

สุริทอง ศรีสะอาด. (2544). **รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไปสู่เกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2544**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). **แนวทางการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนของสหราชอาณาจักร**. กรุงเทพฯ : กลุ่มศิลปวัฒนธรรมกีฬาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้ สกศ.

อุเทนถวาย อติตที่ไม่หวนคิน. (2547, 29 ก.พ.). **กรุงเทพธุรกิจ** : จุดประกายวรรณกรรม 17(5638), 3.

